

D · N

5/8 1951

Författarna och politiken

I sin märkliga självbiografi "World within World" — anmäld den 9 juli av Erik Lindgren — kommer Stephen Spender gång efter annan in på frågan om författarnas ställning till politiken i det nutida samhället. Ett nytt läge har uppstått genom fascismens och kommunismens framträdande som hotande och rivaliserande makter. I det gamla, relativt stabila samhället var politiken en sak för experter; folk utanför politiken "är politiska blott i samma mening som en medlem av publiken, då han tjänstgör i en jury, är en del av en domstol". I samtiden måste däremot hela folkgrupper bli direkt och intensivt engagerade på grund av sin sociala situation. Inför Hitlerismen "hade varje tysk jude att välja mellan att bli ett politiskt offer med delaktighet i sin egen förstörelse och att bli en motståndsmän". Detsamma gällde författarna och de intellektuella över huvud. Deras position var lika så omedelbart hotad, och de "uppnådde, genom sin medkänsla med de kamrater som pinades under fascismen, en intensitet i uppfattningen och en lidelse i sin icke-politiska politik, som yrkespolitikerna var främmande för".

Då politiken får denna karaktär, då den blir så väsentlig och inrymmer så avgörande val mellan ståndpunkter, blir själva tendensen att ställa sig utanför, att inte välja, ett slags partitagande — och den författare som går på den linjen vägrar i själva verket att tillgodogöra sig erfarenheter som han inte kan undgå att uppleva. "Ett idylliskt poem år 1936 var inte bara ett idylliskt poem; det var också ett icke-politiskt poem."

Denna insikt driver inte Spender till någon av de befängda föreställningar som under 1920- och 1930-talen hade en viss popularitet inom radikal opinion: att det är diktarnas plikt att skriva om politiska och sociala frågor och att dikter om naturen, kärleken och döden tyder på reaktionära syften. Tvärtom försvarar han, mot sina egna aggressivare kolleger från den tiden, de författare som fortsatte med en helt "privat" diktning. De var ofta,

skriver han, "upptagna av värden bortom handlingslivet som i grunden är det enda rättfärdigandet av handlingen och som därför inte får glömmas bort... Den sociala 'kampen' själv måste, om den är värd något, syfta till att för alla göra tillgängliga de värden som betecknades som 'former av eskapism' just därför att de inte gällde den omedelbara 'kampen'." De i djupaste mening icke politiska diktarna håller levande de värden — "det inre livets" och "det goda livets" — som politiken måste värja, främja och göra åtkomliga för alla, men som den skärpta politiska konflikten riskerar att tränga undan, förkväva och stämpla som föraktliga.

Avskyn och fruktan för fascismen drev Spender att un-

der en tid bli medlöpare eller halvkommunist. Men han kom snart på det klara med att samma fara mötte här som i fascismen. De författare som av antifascism blev kommunister eller kommunistysympatisörer förvandlades till "mekaniska röster, megafoner, liksom de ryska författare jag mött i Spanien. Eftersom kommunismen använde medel som innebar ett hän mot mänsklighet och hederlighet, blev sådana drag dominerande som var grovt kränkande för enskilt mänskligt liv".

*

För alla folkgrupper är kommunismen, liksom tidigare nazismen eller fascismen, ett fruktansvärt hot. Men på ett alldeles särskilt sätt gäller detta hot, som Spender betonar, författarna och de intellektuella i gemen. Det materiella livets producenter, från företagsledare till bönder och arbetare, får under en kommunistisk eller nazistisk regim arbeta vidare, om också under förtryck, likriktning och eländiga villkor för det stora flertalet. De intellektuella, för vilka friheten i skapandet är ett livsvillkor, finns inte längre — de ersätts av mekaniska röster, av megafoner, av människor som i förgyllda burar varierar de härskandes paroller. För de intellektuella gäller det livet, liksom för judarna i det nazistiska Tyskland, och i dagens läge är därför varje eftergift åt kommunismen från deras sida ett förräderi mot kallelsen, en omedveten självförstörelse.

Allra minst kan hänvisningen till "det inre livet" tjäna som ursäkt eller alibi. De som söker försvara sig med denna hänvisning är halvt eller helt engagerade på fiendens sida — det visar tillräckligt att denna hänvisning är falsk. Tyranniet innebär, kommer efter hand att innebära, att just detta inre liv fördärvas eller undertryckes. Självföraktet skall ha drivits till ett slags vansinne om det medför en ärlig och reflekterad längtan efter denna stympande, förvandlande, utplånande operation.

Mellan ett bestämt ställningstagande till de hotande makterna och en känsla för det "privata" livets primat finns däremot ingen motsättning. "För att vår individualistiska kultur skall återfödas inom ramen av en ny värld måste människorna vara komplicerade som individer, enkla som sociala krafter. De måste erkänna sina samhällsplikter, godta offer, foga sig i det nödvändiga; men samtidigt måste de hålla på sin individualitet, sina svårigheter, sitt privatliv, sin irrationalitet. Den förenklade kampen för att nå social rättvisa och fred i världen tar oss i anspråk. Men i går fanns det komplicerade liv som gjorde renässansen fruktbar, rik, fantastisk och hemlighetsfull; och i morgon måste vi nå underverket med en rättfärdig kultur som tillika är mäktig den subtila dårskapen att bygga ett Venedig."